

૩૭૭૯

ચાંપરાજહાડો અને સતી સોન-
ગણીના નાટકનાં ગાયનો.

રચનાર

ભટ્ટ. ગોવરધન સદાશંભ.

લસુંદ્રાના.

છપાવી પ્રમિદ્ધ કરનાર.

ચુકસેલર. મનસુખલાલ મગનલાલ

અમદાવાદ

ન્યાયસાગર પ્રેમ.

સંવત ૧૯૪૫

સને ૧૮૮૬

સને પદ્માબેન હાક રવાયિન રાખ્યા છે.

કોમલ ર આના.

चांपराज हाडो ने सती सोनराणीनां नाटकनां गायनो.

मंगळाचरण

सर्वपात्रो.

स्थग रंज लुभो,

राग मन कल्याण.

प्रभु परात्परा पुर्ण धर्मरा, नमृ यर्ध तुलने नमु धरा धरा. ७६.
 हे धर्मर जगदीश्वर स्वामी तुं प्रभु परम कृपाण.
 तुमारेणु तारणु सुख कारणु भव प्रह्ला लुपाण, प्रभु.
 आ जगमां आधार सदा तुल सौ अंधवनी जेल,
 तुल कृपायी जगत प्रकाशीत तुल कृपा आ जेल. प्रभु.
 अवर नही आधार अमारे छि शेषक सुखकार,
 अही हाथ नीलायो जगमां जयजय जगदाधार. प्रभु.
 हुंछु दीन दुष्मी तुल जाणक पाण मने परमेश,
 जांछु अहीने पार उतारे महीमा वान भटेश. प्रभु.
 सुख अंद्र आदी अवनी छे ते सई आप प्रताप,
 कर रक्षणु तुं भार नित्ये जपु अहरनिश जाप. प्रभु.
 स्नेह धरी सगजननी आगण प्रिते कर प्रणाम,
 आर्य अंधुनी शेवा सजवा आरंभु आ काम. प्रभु.

(૨)

સુંદર નાટક તવીન બજાવવા આજ ધર ઇચ્છાય,
આપ મતી કી શું કરી જાણ્યું પશું કરને સહુ સહાય. પ્રભુ.

હું જમદીધર હવે કરું નાટકની ચરઆત,
સતી સોનરાણી કેરે તે સુશ્રુતિ સર્વે જાત. પ્રભુ.

પતિવ્રતાને માટે તેણે કેવું કીધું કાજ,
આંતે જ્ય પાર્યાં એ કેવાં તે દર્શાવું આજ. પ્રભુ.

નટ્ટી— શ્રીઝાદી લાવણી.

આખો છે વસંતજ આજે, નીર્મળ આકાશ ખીરાજે ૨૬
ફુલોં છે ફુલ ચોપાસે, મન પ્રસન્ન થાય સુવાસે.

સુખ ચંદ્ર ચંદ્રો આકાશે,
સુજ મન, હર્ષ વૃં તન, જોઈને વન; પુષ્પ આ છાજે, નિર્મળ.
પોકારકરે બહુ પ્રાણી, કોયલ ખોલે સુખ વાણી; આ મનહર રતને જાણી
શ્રાવંદ, ખીતીયોં વ્રંદ, થાય આનંદ, વીરહ બહુ ગાજે. નિર્મળ.

સતી સોનરાણી ને ચાંપરાજ હાડાનું નાટક.

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ સોનરાણીનો રંગ નિવાસ.

સોનરાણી—(પોતાના પતિ રાજ્યના કાજમાં યોડી મુક્તનો વાચદો કરી ગયેલા પણ ત્રણ દીવસ થયા આવ્યા નથી માટે પતીની વાટ જોઈ અત્ર જળ લીધા બીના બેદાશ માટે બેસી-ને પોતાની દાશી પ્રતે કહેછે.)

ઈંદરસલાના દબની ગજલ

કેમ આવીયા ન સ્વામી કહેને શાણી દાસ,
યોગ આ વિયોગનાથી યાદિંહું ઉદાસ.
ખાન ખાન ખાન ખુલી કાજ દેહનું,
કાજજી ચીરાય ધ્યાન ધારી તેહનું.
પલક એકનો કરીને વાચદો ગયા,
કેમ મુકીને મને વિયોગીએ થયા.
-ગોઠનું નથીજ અન્ય સ્વામી વીણે બાધું,
દેહન થાય દીલ માફું નાથશું જુદાપું.

(૪)

પક્ષક એક વર્ષ સમી યાયછે મુને,
સ્વામીનું વિયોગ કુઃખ થું કહું તુંને.
બાગને કુવારા કુલ શેજના ગમે,
પ્રાણ પ્યારા પુરે મુજ મનકું બમે.

કાશી-

બનબારા.

ચિંતા નકરે મુજબાઈ, મળશે વહાલાની વધાઈ, રેક.
પ્રમુ પીયુની રક્ષા કરશે, નિરુધે સંકટ સૌ હરશે.
રહો ગોવીંદના ગુણ ગાઈ મળશે.
છે મજકાજ સહું એવાં, પરમારથ કામો કેવાં,
સમજેછો તમે સહુ બાઈ, મળશે.
તે માટે ઉદાશી ન થઈએ, આસાને બાગમાં જઈએ,
શાં પુષ્પ રહ્યાં સોબાઈ, મળશે.
પ્રિતીછે આપની કેવી, મધને મધુરના જેવી;
સ્વામીની ભક્તિ સદાઈ. મળશે
ધન્ય બાઈ પતિવ્રત તારૂં, નિરુધે મુક્તિ દેનારૂં;
સર્વદા પીયુ ગુણ ગાઈ. મળશે.

આરામને માટે બંને જણ બાગમાં જઈ બેસેછે અને એટલા
માં આંપરાજ અ.વેછે તેથી અલીશે ખુશી થઈને રાણી કહેછે.

જોનરાણી-

રાગ રાસડાનો

સ્વાસ્થ્ય આજનો દિન આનંદ પીયુજ પધાર્યારે,
હૃદય સર્વ વિયોગનું કુખ વીદિશેથી આવ્યારે.
રજા જસંત કુલ્યાં કુલ આ બાગે બિરાજારે,
જાણ્યા અંજ કદંબ ને વેલ ચોપાસે છાજારે,

રૂડા અંપો અંબેલી ગુલામ મોગરો કવારે,
 કરું શીતળ સુંદીર હાર ગમે સ્વામી તેવારે.
 અર્ધુ ઉત્તમ પુષ્પના હાર નાથ રીઝાવારે,
 નેથી થાગે હું મન રળીઆત પીધુ ગુણ ગાવારે
 હવે સ્વામી તણે સંયોગ પુજન શીવ કરવુંરે,
 આપે ઉમીયાળ નાથને સુખ એ વીધ આદરવુંરે.
 રૂડા વસંત કેરો વીલાસ કરો અંગીકારેરે,
 નીરે ઉના થડી કરો સ્નાન પ્રાણ આધારેરે,
 કરે પુજન વીધથી સર્વે સ્વામી તમારેરે;
 નેથી દુર રહે મુજ દોશ ટળે દુઃખ મારેરે.

(આરી મૂઠ વાણી સાંભળીને આંખરાજ છણા ખુશી થઈને સોન રાણીને કહે છે.)

આંખરાજ— માલીનીછંદ.

જમન સરવ તારાં છે સુધાપાન નેવાં,
 અગણિત સુખ આપે સર્વદા શાંતી તેવાં.
 સરવ ધરમ જાણે સત્ય કેરો સદારે,
 અધટિત વદિના તું મુજ શું તો કદારે
 અધિક અધિક પ્રીતી સ્વામીની સાથ તારી
 પતિવ્રત ધરનારી પ્રાણ પ્યારીજ મારી,
 ધરમ શરમ વાળી લાજ ધારી વધારી,
 નિરમળ કુળ નારી છે સદાવ્રત ધારી.

[૬]

પ્રવેસ ૨ જો.

સ્થળ રાજકચેરી.

અરે લાલદેવ—એ રાગની મળલ.

આંપરાજ.—

કહેને ખખર મુજ પ્યારા પ્રધાન,
પ્રભને સદા મુખ કે દુખ માન;
ગરીબ તાલેવંતને મજે કેવા ન્યાય,
હરામી નકટ ચોરને શી શીક્ષાય.
શીક્ષાકથ કરે કોઈને લાંચ ભે,
અમલદાર એવા અરે કોઈ છે ?
સદાવૃત સર્વે કહેા આલતાં,
વળી વિપ્રને દાન થાં આલતાં,
પ્રભશુ' વદે રાયની સર્વ વાત,
કહેા દેશમાં કેવી આલેછે ખ્યાત.

પ્રધાન—

મુજો ખુદીકોઠા તણા આપ રાય,
રૂડાં ધર્મ સાચ્છો થકી ન્યાય થાય.
પ્રભને સદા આપથી ખુબ મુખ,
નથી આપના રાજ્યમાં ભેથ દુઃખ.
સહુને ગણેછે સદાએ સમાન,
નકટ ચોર શીક્ષા મરે બે હમાન.

અમલદાર કો લાંચ લેતા નથી,
સદા સત્ય ધર્મે રહે સર્વથી.
સદાવ્રત સર્વ સદા આલતાં,
પ્રતિદીન ગૌધનતો આપતાં.
વહે છે પ્રજા સર્વ અચીસ બોલે,
સહુ દેશના લોક કરતા કલોલ.
વિદ્યાદાન બહુ ખાળકોને અપાય,
રૂડા વિપ્ર હાથે મહા પત્ત ચાપ.
દુખી આંગ રોગી સુખી થાય છે,
સહુ સ્થાનમાં થાંતી જોવાય છે.

આંપરાજ-- ખુરા રહો સનમજન--એ રાગના લાવાણી

ગ્રં રૂડો વિવેકી વજીર વાતથી તારી,
સંભાળ સદા ગાંધે પ્રજાની મારી.
ગુ રાજ્યકાજ પ્રવિણ પુરુષમાં એવો,
સુમતી નામછે સત્ય સુમતી એવો.
ખારીક તપાથી ન્યાય કરે છે ખારી,
તે કારણ જગમાં વધી આખર મારી.
સર્વે કામ્નામાં ક્રુશળ વીરરે મારા,
સા ધુણ કથવા બહુ સચુણ સૌતારા.
મળવી આપ્યો છે સમીપ પ્રભુએ મુજને,
સાખાથ કહું સુમતી સદા હું ગુજને.

પ્રધાન—

રાગ આપ્પાહરાણનો.
 છેા પવિત્ર સદા આપ ભુપ,
 રૂડુ રાજ્ય કરેછો અનુપ.
 સર્વે પુન્યછે રાય તમારે,
 નથી કોંસીત એમાં અમારે.
 અમે દાસ સદા આપ કહીયે,
 રાય આશરે આવી રહીયે.
 જેવો હમ્મર હુકમ થાય,
 અનુસરીને તે વર્તાય.
 સર્વ પ્રજાનુ પાલણ કરવું,
 દીન અશક્તનું દુખ હરવું.
 તેવો રાય તણો છે ધર્મ,
 સહુ શાસ્ત્રનો સમજી મર્મ.
 બોજ વિક્રમ આદી જેહ,
 તેમ વર્તી અમર થયા તેહ;
 તેવા આપછે આજ ભુપાળ,
 સર્વે પ્રજા તણા પ્રતિપાળ.
 મારે આણુ ધટે નહી અમને,
 ગણીએ સર્વ યજી શ્રેષ્ઠ તમને.
 પ્રવેશ. ૩ જે

સ્થળ સોનરાણીનો શયન ગ્રહ.

સોનરાણી અને દારી.

સોનરાણી—(પોતાના પતીને દલ્લી જવાનો વખત નજીક
 આગ્યે તેથી અત્યંત ઉદાસી થઈને પોતાની દારીને.)

ગજલ ઇંદરસભાની.

સુનહો કાલા દેવરે-એ રાગ.

સુનહો શાણી દાસરે થું યયા હવે છમાસ,
શ્વામી દિલ્લી પધારશે અકબરશાની પાસ
કેમ જાશે દીન મારા નાથનો વીયોગ,
પલક એક વર્ષ સજા જાણુવો આ જોગ.
ચાકરી એ શાહની કરવી પડે છમાસ,
સાંભળીને સદા આજ યાઉછું ઉદાશ.
પતી સંયોગમાંજે મને સુખ થાયછે,
જોઈ રંગભોગ દેહમાં પીડાયછે.
સુખ એક જાણુ શ્વામી દેખી દીલમાં,
થાય જો વીયોગ જોગ રોગ તનમાં.
નારીનો છે ધર્મ રહેવું શ્વામી સંગમાં,
આદરી ઉપાસના ને ભકિત અંગમાં.
તેહ નારી જાણુવી સદા પતિવૃતા,
તો હવે રહેવાય કેમ શ્વામીજી જતા.

આશાગોડી.

શી પેરે હવે રહીશ પતિવીણુ શી પેરે હવે રહીશ.	૨૬
સુખ દુઃખ કોને કહીશ.	પતિવીણુ.
આ સુખ વસ્ત્રો આબુષણુ ગિરમ,	
તે સૌ હવે તજીશ.	પતિવીણુ.
રંગ નીવાસ તજી વનવાશી,	
બ્રામી પયારી કરીશ,	પતિવીણુ.

કૂમકૂમ કેસર અંદન આદી,	
નહી કદી અંગે ધરીશ	પતિવિણ.
અંગે તેલ કુલેલ લગાવી.	
નહી કદી સનાન કરીશ	પતિવિણ.
સ્વામી વિયોગમાં શું સુખમાણું	
મુંખ થકી નાથ જપીશ.	પતિવિણ.

દાશી—

સત્યછે પતિવ્રતનો ધર્મ આપનો,
 શબ્દ સર્વદા રહેછે સ્વામી જાપનો,
 બાઈ આપના સમાન કોઈના હશે.
 જો હશે તો મુકતી પામી મોક્ષમાં જશે,
 સ્વામીજી હવે જરૂર દિલ્લિતો જશે.
 નાથના વિયોગે તન દુખળુ થશે.
 પગ ઉપાય અન્ય નથી સ્વામીનો હવે,
 માસ વિતીયાએ ખટ દિલ્લીમાં જવે,
 સીરતાજ સર્વનો એ રાય ચાહછે,
 હિંદુ મુસલમાનનો એ શીરદારછે;
 તેજ કારભીથી સર્વ ક્ષત્રીઓ નર્યા,
 પુત્રી આપવાને મુસલમાનએ ગર્યા,
 મિત્રની સમાન જાણે ક્ષત્રીની કુમાર,
 તેથી મુસલમાનને ક્ષત્રી થયાએ ચાર;

સોનરાણી—

ગીતી.

માંબજ શાશ્વી દાશી અરે હવેનું આ શીક્ષા મારી,

પતિ વિયોગે દીન આ વર્સે સમા તે કેમ જશે પારી.
કોઠાર ચિતકુ કંપે કદીન ઝંપે કાળજીકું લાગે,
સ્વામીનાજી વિયોગે સુણ બેની ભીતર મનકુ બાગે.
નહીં ગોઠસે મુંજને મન વાળુથું પ્રેમે કહાં લાવી,
દિલ્લીયાં જાતાની કઠણ નોકરી શ્વામીને આવી,

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ આંપરાજીનું અંતઃપુર.

આંપરાજને સોનારાણી.

આંપરાજ--

સાખીઓ.

મારે જવુંછે દિલ્લી શહેર. પ્યારી મારી વાત સુણાને,
શાહ અકબર કેરે ઘરે, પ્યારી મારી વાત સુણાને.
ખટ માસે હવે આવથુ ના કરશે કાંઈ કલેશ,
ખાઓ પીઓ દીન નિર્ગમ્મા, તમે શોચ ન રાખશે લેશ, પ્યારી.
મુકી વુંજને એકલી જાતાં થાઉ ઉદાશ,
પણ પ્યારી નહીં છુટકો, ગયા વીણ અકબરની પાસ. પ્યારી.
ભાગવશે નહીં દુઃખ કાંઈ નિર્મુલ મારી નાર,
સંભાળો સહુ રાજને કાલે જાઈશ હું નીરધાર. પ્યારી.
વુંજને સોગન માહરા જો વેઠે કંઈ દુઃખ,
ધર્મ નિયમ નિત્યે કરી તમે ભાગવો મુંદરી મુખ. પ્યારી.
દેહ દમો શાકારણે આવીય પ્યારી કાલ,
પતિવ્રત ધર્મો પાળતાં, વુંજ તન ખને બે હાલ. પ્યારી.

સોનરાણી.--

તમે સાંભળો પ્રાણાઆધાર કરું છું વિનવો શ્વામી,
 નહીં વેઠાય આપ વિયોગ કહે દારી શીર નામી.
 સંયોગે સુખ થાયછે વિયોગે દુઃખ દેહ,
 પતિવ્રતાનો ધર્મએ શાને ધરો સદેહ. કરું છું.
 આપ જશો દીલ્લી બણી તજશુ સૌ સણગાર,
 છતરપતંગ શૈયા વળી રૂડા મુકીશું અમ્રત અહાર. કરું છું.
 શ્વામીએ ત્યાં સુખ સૌ વીણ શ્વામી દુઃખ થાય,
 શું કરવા શુભ મેહેલને, એક પળ વરસની જણાય. કરું છું.
 કરે કંકણ નેપુર વળી ઉત્તમ કંઠે હાર,
 આબુખણ સૌ ઓપતાં, જો હોય મંગે બરથાર. કરું છું.
 કાણ ધર્મએ નારનો જો પતિવ્રત ધરનાર.
 નહીં સ્વામી વીણ શ્રેષ્ઠકો જાણે છવન પ્રાણુઆધાર. કરું છું.

કહું શું નસીબે દુખીયો કીધોછે. એરાઝ

સ્વામી વીના હવે કેમ રહેવાશે,
 ખટ માસ વિયોગ કેમ ગણાશે. શ્વામી. ૧૬.
 અરજ કરું હું આપની પાસે.
 આપ વીના આ દીન કેમ જાશે. શ્વામી.
 દો આગના મુને સાથે થવાની,
 કરગરોને કર અરજ ઉદાશે. શ્વામી.
 કહેતો પુરુષને વેપ ધરોને,
 આકર થઈ રહું આપની પાસે. શ્વામી.

કહેતો અકબરને અરજ કરે હું,
 નોકરી માફ કરાવુ તે પાસે, સ્વામી.
 સ્વામી વીયોગ સહન નવ થાતો,
 બગી વસ્તી મહી ઉજડ બાસે. સ્વામી.
 અરજ સુણી આ વિચારોને ઉરમાં,
 જળ વીણુ મિનથી કેમ જીવાશે. સ્વામી.

આંપરાજ-- વાણુઆરાનો રાહ.

કલ્પાંત આવડો કેમ કરે સુણુ નારીરે,
 દિલ્લી જમને આવીશું કાલ. હા પ્રાણુ પ્યારીરે. ૮૬.
 ગાંડુ ગાંડુ શું ગાય છે સુણુ નારીરે.
 કેમ વેશ બનાવે બેકાન. હા પ્રાણુ પ્યારીરે
 ઘર બેઠાં બકિત કરો, સુણુ નારીરે,
 પાજો પ્રિત પોતાનો ધર્મ. હા પ્રાણુ પ્યારીરે.
 સમય વીચારી રહેવું સદા, સુણુ નારીરે.
 જાણી મુળનો મોટો મર્મ. હા પ્રાણુ પ્યારીરે.
 વાર સ્ત્રી માથ ૫ માસની, સાણુ નારીરે.
 વીતે આવીશ તુરત એ વાર. હા પ્રાણુ પ્યારીરે
 માટે આ આકંઠ છોડીને, સુણુ નારીરે.

આપો આત્મા એા નિર્મુણુનાર. હા પ્રાણુ પ્યારીરે.

(સોનરાણી પતિનો વીયોગ થયે એમ જાણી ધરણી ઢળી જાય છે. રાજા તેને શુદ્ધિમાં લાવે છે અને પછી ઘણા પરીશ્રમે રાજાને રજા આપે છે તથા પ્રાતાઃકાળે આંપરાજ દિલ્લી તરફ જતાના થાય છે.)

(૧૪)

પ્રવેશ ૫ મો.

સ્થળ દિલ્લામાં અકબરશાહનો દરબાર.

અકબરશાહ, ખીરખત, આંપરાજ, પહાડશી વિગરે સુખાચ્છો.

અકબરશાહ—(ખીરખતને.),

અબલ.

સુનોજી ક્ષત્રી રાજકુ બેળયામં હુકમ,
પ્રુલાને આપ પાસ જલદી આનેકા કસમ;
કરતાહે આધા ખરસ આકે નીકરી સખી,
આયાહે કોન દેખકે કહેા મુજે અખી.

૧ અરબલ—

તેજ આપકાહે શાહ જમુમેં અપાર,
કોન હુકમ તોડકે કસમ નમાને યાર;
કામરે કોકેણુ ગુજરાત આદી દેશ,
સોરઠને રીંધ સખી આયાહે નરેશ.
માલવા મુઘતાન જ્ઞેધપુરકાહે રાય,
ખુદીને જયપુર સર્વે બેઠીઆ સભાય.

અકબર—(રજપુતોને પ્રીતથી કહે છે.)

સુનોહો રાજપુત સખી દોશન હો મેરા,

હરદમ કરે મં પાદ યારો નામ તુમરા;
સારાઓ હીંદુસ્તાન દેખો રાજહે મરા,
કહેતા જુખાસુ સાચ એ પ્રતાપ તુમરા.

સૌ સરદારો--

પુન્ય આપનું છે મોટું સાંભળોને શાહ,
તેજ કારણે હો આપ દિલ્લી ખાતશાહ;
રાખતા બરોબરીએ હીંદુ મુસલમાન,
રનેહ રાખી સર્વદા ગણો સૌ સમાન.
માન્ય આપતા વળી વિશ્વેષ સર્વને,
ગુણવાન છે કદી કરો ન ગર્વને;
તેજ કારણથી સર્વ પ્રિત રાખતા.
શ્રેષ્ઠ સર્વથી ગણીને સત્ય બાખતા.

અકબરશાહ--(સમામાં કોની સ્ત્રી સતી છે તે વિશેની
ચરચા ચલાવે છે.)

પુરા રહેા સનમજા--એ રાહની લાવણી.

મુજો ન શાણા શીરદાર વાત એક મારી,
સાચુ કહેા કાને ધેર સતી છે નારી;
પાળે છે પતિવ્રત ધર્મ શિવળ સાચવતી,
સ્વામીને ગણી શીરછત્ર જમાડી જમતી.
બ્રાહ્મણી અપીક છે પ્યાર જોહને અંગે,
નવજુવે અવરનું મુખ ફુટને સંગે.

(૧૬)

પવિત્ર એવી જે નાર કહો કો ઘરમાં,
શામા શું એવી હશે કળી અવસરમાં.

(આત્મી સભામાં કોઈને પોતાની સ્ત્રી સતી છે એવી પકડી આ
તરી થતી નથી તેથી કોઈ બોલતું નથી તેથી અકબરશાહ કહેછે.)

અકબરશા—

બનબારા.

ક્ષત્રીની ગઢ ક્ષત્રાઈ, સૌ કાયર બનીયાબાઈ.
નહી જગમાં કોસતી નારી, સર્વેને ધેર વ્યભીચારી,
મિથ્યા જાણી મોટાઈ. સૌ કાયર.
રજપુત તણીજે રાણી, ગુણ ગાઉ પવિત્રજ જાણી,
પણ તે કાલી કકરાઈ. સૌ કાયર.
પરદે રહી જારજ રમતી, બહુ કામ કુકર્મનાં કરતી,
તે વાત સહુ સમજાઈ. સૌ કાયર.
મોટમ સહુ ક્ષત્રી માણે, પરનારી ગત ના જાણે,
તે આજ સહુ સમજાઈ. સૌ કાયર.

(આદ્યાહતાં આવાં મર્મ વચન સાંભળી છતાં પણ કોઈ ઉત્તર
આપતા નથી તેથી આ વેશમાં આવી ચાંપરાજ એકદમ સભા
મધ્યે ઊભા રહી આદ્યાહને કહેછે.)

ચાંપરાજ—

વિજયટેકનો રાહ.

સુણો અકબર શાહ મુજવાત, ક્ષત્રીની લાજ કેમ જશે,)
સભા મધ્ય કહુ સાક્ષાત, ક્ષત્રીની.
નથી મધુ રજપુત કેરુ જુર, ક્ષત્રીની.
જેનું અદબુત ઉત્તમ શુર, ક્ષત્રીની.

(૧૭)

આર્ધ સોગનને કહું છું આ વાર,	ક્ષત્રીની
મારે ઘેર છે પતિવ્રતા નાર.	ક્ષત્રીની
મીરાં બાધને દમયંતી જેમ,	ક્ષત્રીની
શીતા અને વળી અદૃશ્યા તેમ	ક્ષત્રીની
એવી સતીચોમાં સહુ શીરદાર,	ક્ષત્રીની
મુજ પતિ સતી નીરધાર,	ક્ષત્રીની
અરી ખાતરી વચન કર દેખ,	ક્ષત્રીની
કરે સરત હુકમ શીર લેખ.	ક્ષત્રીની

અકબર— [સરત કરે છે.]

ગીતિ.

જો સત્ય મુકે નારી કહું છું સાચુ દંડ પ્રાપ્તિ લેહ,
સભા સરવના જોતાં બાગેળે જઈને કાંચી દેહ.

(આંપરાજની સ્ત્રીનું સત્ય બાંધ કરવાને બાદશાહ ખીકું ફેર.
વે છે તેવામાં શેરબેક નામનો મુસલમાન ખીકુ ઝડપીને ઉભો
થઈ બોલે છે).

શેરબેક— વિજયટેક.

મુજો અકબરશાહ આવાર,	ક્ષત્રીની બાજ આજ મહેર,
જઈ ભાળવું એ સતી નાર;	ક્ષત્રીની.
નિશ્ચય કરી આવું આ કામ;	ક્ષત્રીની.
ત્યારે શેરબેક મારું નામ.	ક્ષત્રીની.
નહી રહી શકે ગર્વ લગાર.	ક્ષત્રીની.
જઈ માણુ આંપરાજ કેરીનાર.	ક્ષત્રીની.
આપો હુકમ મને ભવા કાળ.	ક્ષત્રીની.
કામ કરે જઈ હું શીરતાળ.	ક્ષત્રીની.

(૧૮)

બાળવું કું એક પલકની માંય. ક્ષત્રીની
લાવું અંત નીશાંતી જઈ ત્યાંય. ક્ષત્રીની
(ઘેરવેકમીયાં તાકાદે બુંદીકોટ વીદાય થાય છે.)

પ્રવેસ ૬ ઠો.

સ્થળ બુંદીકોટામાં માલણનું ઘર.

રોલબેક--

મળલ.

અરે હવે શું કરવું મારે ક્યે પ્રકારે કામ,
મારેમમ કું દરી વલ્લો પણ ના પહોંચો મુજ હાજ
દાસીનું મુખ ઠીકું નહીતો રાણીની શી આજ,
શુ કરવું કંઈ સુત્ર પડે નહીં થાકે અતી ઉદાસ.
સરત કરી મેં સીર ગયાની અકબરશાની સંમ,
અહીંતો કામ કંઈ છે તેથી નહીં રહે મારો રંમ.
અરે હાથ મુજને શું સુત્રપું કેમ બુલાવ્યો આજ,
નહીં દેખું કું સોનરાણીને જામે મારી માજ.
(પછી વીમાર કરીને માલણ પાસે જાય છે અને તેને કહે છે.)

મળલ.

હીને કંઈ પ્રયંય જાવું સોનરાણી પાસ,
આવીયોતે કાજ માલણ તાહરે અવાસ.
આહરે આ કામ સરવ ગુજ્યકી થાય,
કરીને કંઈ ઉપાય રાણી મહેલમાં જવાય.
આપ કું હજાર પાંચ મહેલ ગુજને,
સોનરાણીની નીશાંતી આપ મુજને.

(૬૯)

માલાણુ—

એહ વાતની મીયા શુ સરત તેં કરી,
સોનરાણી છે સતી પવિત્ર મુદરી
જેમ તારામતીને છે હરિશ્ચંદ્ર રામ,
જેમ હમયંતી નજરાય જો અવામ.
તેમ માંપરાજ સોનરાણી જાણવી,
સર્વયજ્ઞ શ્રેષ્ઠ તેહને પ્રમાણવી,
સરત કરી આવીયા પણ કામ નાસરે,
કપટ કરી જાય તોય સદા તેં મરે.

(જાણી વીચાર કરીને માલાણુ માંપરાજની ફાઈલ્યા અને કપટ
યજ્ઞ સોનરાણી પાસે જાયછે.)

પ્રવેશ ૭ મી.

સ્થળ સોનરાણીનું અંતઃપુર,
ફાઈલ્યા અને સોનરાણી તથા દાસી.

ફાઈલ્યા—

જાનજારી.

કેમ તજવા સૌ શણગાર, હાથ ધરી કેમ નાર.
કેમ વજ્ર આગુણુ મુખી, વિધ વિધ હાસ્યાગ્રત મુખી,
લાગે છે દુખ અપાર. ઉદાસ—
મુંદીર કાંતી કેમ ગાંખી, કેમ ભુપર સેવા નાખી,
કેમ તજવા અગ્રત અહાર. ઉદાસ.
નહો નહી વાળી કાપે, નહો અંદન ઘેરન જાણે,
શું દુખ વેઠે આવાર, ઉદાસ.
નથી રાજ તજી કંઈ ચીતી, ઘણે નહી મો શું કીતી

(૨૦)

ઉત્તમ વસ્ત્રો ધરનાર,
આત્મો બાળ બગીચે જન્મ્યે. શીતળ સુગંધી લલમ્યે;
કુલ્યાં છે કુલ અપાર, ઉદાશ.

સોનરાણી- સૈયર દુખ શું દાખલું.

વૃથા થતું વાક્ય શું જોઈ ફોઈ આવું વચન,
વિયોગ વેદના થાય છે મારે તરફડે તન.
સ્વામી ગોના સુખ શું કરે. ટેક.

દિલી પધાર્કો જ્યારે પતી તળ્યા સહુ શણગાર,
અંતર વેદના થાય છે ધીંગળા અંગાર. સ્વામી.

જાપ જપુ જીગડીશના કરે સ્વામી સંગે,
આરાધી ઈશ્વર માગતી ટળે વહાલા વિચાર. સ્વામી.

ધ્યાન ધરી યોગ આદરે સ્વામી ના હોય પાસ,
પતિ વૃત્ત ધર્મો પાળીને ચસવું મેકલ વાસ. સ્વામી.

શ્રેષ્ઠ નથી સ્વામી થકી મુજ મનમાં છે એમ.
ચક્રોરને પ્રિત ચંદ્રશું ગીત જળને છે નેમ. સ્વામી.

સોનરાણી સ્નાન કરતા જાય છે તે વેળાએ ફોઈયા તેજ
અંગના સર્વ ચિન્હ જોઈ લેછે તેમજ ચાંપરાજનો આપેલો ફ-
માલ અને કટાર અતીશી ખ્યાર કરી માગી લાહને ફોઈયા વિ-
દાય થાય છે.)

પ્રવેશ ૮ મો.

સ્થળ માલણનું ઘર.

માલણ અને શેરખેક મીયાં.

માલણ— રાગ ફેરબાનો.

પૈસા પૈસા પૈસાગી છે વાત ખારાઈ—એ રાહ.

(૨૧)

જાતી લાવી મમાચાર સહુ લાવીરે,
આવી આવી હું કામ સિદ્ધ કરી આવીરે. ૨૬
જમણી ગાથે તલ છે કાળો ગમે રાતો ગાગ.
ગુણિતથી મેં જાણી લીધું આગે રૂંદો લાગ. લાવી
ઝૈરવરાણે ગાથે ટપકુ કાળા સુંદર કેશ,
ગાળા રતનની ઉપર તલ છે જોખન જેનો વેશ લાવી
રંગ બુવન કરી નીશાની આતર લાવી આજ,
આયમણુ ન દ્વાર તેહનું કીધું સરવે કાજ. લાવી
ઉગમણું ઉત્તીકુ નસે પલંગ કેર જાણ,
બાર બારણે મહેલ મહી છે પાંચ હાંડી પ્રમાણ. લાવી
સવે નીશાની કહી તેથી શેરબેક મનમાં કુલાતા કુલાતા દિ-
લી બણી જાય છે).

પ્રવેશ ૯ મો.

સ્થળ અકબરશાહની કચેરી.

અકબરશાહ, બીરબલ, ચાંપરાજ પહાડીહ
વિગરે સામંતો.

(સમાની અંદર શેરબેક મીયાં આવીને બાદશાહેને સલામ
કરેછે અને કહે છે.)

શેરબેક— હાદરો.

ઓ દયાળ ઓ દયાળ ઓ દયાળ રે. એ રાહ.

સરકાર સુનો બાત મેં કહેતા હું આપકુ,

સતી હે ચાંપરાજી જુલાઈ રાતકુ.

કીની મજ દીનરાત ઉગડી પાસ મેં રહા.

૨૭.

(૨૨)

નીમલા આધા માસ ચાર મુજકુ કહા. સરકાર.
 મહેબત કે આતર મુજકુ મહ રકમ ધીવા;
 પીછે આનેમ જલદી મરી પાસ ખચન લીધા. સરકાર.
 આશક માસક હો મીલકે મં મળ વા ઉગાઈ;
 સોતાવા એક સેજ મં દીલદાર બનાઈ. સરકાર.
 કુકમ કરો હજુર મં નીચ ની સખ કહું,
 સેવી હે સોનરાણી ઉસ્કા અંગઝી સહું. સરકાર.

(૫છી સર્વ નિશાની બતાવે છે તેથી સર્વને નિશ્ચય થાય છે
 અને આગળની સરત પ્રમાણિ આપરાજને હાથી દેવાનો કુકમ
 થાય છે તે વખત બાજુ છે.)

રાજ ઉપરનો.

આંધરજી—મરનેકુ મં તેપાર કું સરકાર કુકમસે,
 આકે ખમ્મ મં શાહ દિલ્લીકે ખચનસે. ૭૬.
 પણ એક હે ઉમદ મરા દીલકા એ ખીચાર,
 રજા દીઓ તો જાઇ કર નારકુ શીદમર. મરનેકુ
 પિકકાર કહું નારકુ મં જાકે ઉસ્કી પાસ,
 કરો નહી કો વાર કલી નારકો ખીસખસ. મરનેકુ
 હસ્કે બરેસે સરત કીની આપકી હજુર,
 શીદમર કેના વોમ હે એ રાડકુ જરૂર, મરનેકુ
 આટ મુજર આજ મં ખાવીદ આપસે,
 ખચન મુનાકે નારકુ, આવું તાકીદસે. મરનેકુ
 (ખાલ્લાહ જમીન મામે છે તે વખતે આપરાજ કહે છે.)

મુરકેલ છે ખાવીદ—એ રાજ

મુરકેલ મુજને મખવા જમીન એવા
 એ સીર સાટે સીર મર સોલી દેખ કેવ

(૨૪)

કોને હું કહેવા જાણી કરમરી આજે,
 હું દીન થાઉં તો જાત હાડાની બાજે.
 તે માટે આપે રજા જાણેસો આજી,
 છુ શુદ્ધ ક્ષત્રી હાડાની જાતનો જાણી.
 નારીને કરી શીટકાર જલદી હું આવું છું,
 હું આપ કદમની આગે કસમ એ લઈછું;
 વિશ્વાસ પરીને હુકમ આપ કરાવે.
 જાહેર આવું હું જલદી થાંત સહુ વાળો.
 (આવું આંપરાજનું વચન સાંભળીને એકદમ પહાડીસિંહ ૬૦
 રખાવ વચ્ચે ઉભો થઈ સરકારને અરજી મુજારે છે.)

અર્જણ

સરકાર રજા હીજાએ જામીનગારહું-એ રામની
 જામીન આંપરાજનો હું રજા આપજો,
 આવે નહી મુલતપરનો મુને મારજો. જામીન. ૭૬
 એ મિત્ર માટે શીર આ અર્પણ કરૂં છું આજ,
 નીચા કરોને નામદાર રાજો મારી બાજ. જામીન.
 પહાડીસિંહ આંપરાજ એક પ્રાણ છે,
 જીવતાં જરા નહી એ સર્વ જાણ છે. જામીન.
 તે માટે વિશ્વાસ તુર્ત રજા આપજો,
 આવે નહી હામિતો માર શીર કાપજો. જામીન.

આંપરાજ—

(પહાડીસિંહને)

જીમના તક ખંસો બાજ રહી. એ રામની કુમરી.
 મિત્ર ખરો તું મિત્ર ખરો,
 બાઈ આ જગમાં તું મિત્ર ખરો ૭૬
 શીરસાટે ને શીર આપે છે.

(૨૪)

તેવા જગમાં જુજ નરો.	મિત્ર૦
ધન્ય ટેક તારી મુજ બંધુ,	
જીવતાં જરા નાહી ડરો.	મિત્ર
મૃત્યુ મુજમાં જતાં પડવાડુ,	
મિત્ર કુખે આ કામ કરો.	મિત્ર

(પછી ચાંપરાજ બુંદેદોડા તરફ પોતાની રાણીને ધિક્કારવા માટે વીઢાય થાય છે.)

પ્રવેશ ૧૦ મો.

સ્થળ સોનરાણીનું દીવાનખાનુ.

સોનરાણી—ખુશરહો સનમના એ રાગની
લાવણી

હું કહું છું દાશી આજ કરો તૈયારી,
છે પ્રાણનાથની વર્ષગાંઠ સુખ ખારી.
મંગળ છે આજનો દિન સુર્ય સોનાનો,
તૈયાર કરો સાહીત્ય સર્વ પુજનો.
કર અગર ધુપ આરતી આજ ઉમીયાળી,
મહાદેવ મુને મળવે નાથ દીલજના.
આપુ પ્રાણપુને દાન વિવિધ પ્રગરે,
બળી આદરવો ઉપવાસ આજનો મારે.
આરંભુ યસ દેવને બળીદાન આપી,
તે દેવ નાખે પાઉન્નુ કષ્ટ સહુ કાપી.
છે જન્મતિથીનો દીવસ આજનો એવો,
હું થાઉં મગન મનમાંથી દીવાળી જેવો.

(સોનરાણી પુજનાં સામગ્રી તૈયાર કરીને પુજન કરવા બેસે)

(૨૫)

છે તેવામાં અચાનક ક્રોધાવેશમાં ચાંપરાજ પ્રવેશ કરેછે અને સો નરાણીને કહેછે)

ચાંપરાજ-- રાગ વિજય ટેકનો.

કહું નરક તુને શીઠકારે સતીવું વ્યભીચારી બગીર.	
ધિકક ધિકક ધિકક તુજ આવતાર.	સતી તું
કેવું કીધું તે અધરમા કાજ.	સતી તું
ગદ લોક મહી મુજ જાજ.	સતી તું
અરે પાપણી મુખ સતાડ.	સતી તું
કાણુ મુખ મુજને ન દેખાડ.	સતી તું
યમ ગીર્લજ બોલ્યું મુજ નામ.	સતી તું
કીધું તરક મંગાથે કુંડું કામ.	સતી તું
કરી સરત મેં રાખી વિચાસ.	સતી તું
જેથી થયું મારૂ જગતમાં હારથ.	સતી તું
કરી હાંગ જપતી જગદીશ,	સતી તું
બોલુ થ ખણી મારૂ શીખ,	સતી તું

એકદમ સોનરાણીને ખડક તાણીને મારવા જાય છે એવામાં હાથીઓ ગાલી પાડે છે અને કહે છે.

હાથી-- સીંહાનો કનરો.

વચન વદો આશું હાડાજી આજે,	
છે મુજ બાઈ પતિવ્રત નારી.	ટેક.
આ વચનો અશીસમ લાગે છે,	
થા વાંકે બન્યાયા દુખકારી.	વચન
સાહસ કેમ કરો સુખદાતા,	
માયવી રાખી છે ટેક તમારી.	વચન
મહાદુઃખ વેડી પતિવ્રત ખજે,	

(૨૬)

રામે સુનીતિ સદાય સુનારી વચન૦

આડાની ધારે ખરેખર રહીને,
ભક્તિ કરી ખરમાસ તમારી. વચન૦

સોનરાણી—(આંખમાં આંસુ સહિત મદ મદ કરે,)

(ધક યુવાધક મુજને—એ રામ.

સ્વામીજી આયું થું વદો કીધે કહણ વચનજી;

ચન્દ તમારારે સાંભળી સખમે માહરે તનજી. સ્વામી૦

આંખરાજ—ભરે નફર મંડાવણી કહુ તુજને પિકકારજી;

જમમાં મુખારી મારે આખરે કપટો કુલટા નારજી. ભરે૦

સોનરાણી—પ્રાણધરી તો વહાલા તમે સદા પ્રાણ આધારજી;

જેવું નથી મુખ કોઇનું ખર માસ નિરધારજી સ્વામી૦

આંખરાજ—ભણું હું નાર કમારને મીઠા બોલણી બોલજી;

સીર બોલુ વિશ્વાસથી ભણ્યો તાહરે તોલજી, ભરે૦

સોનરાણી—ક્ષમા કરો નાથ માહરે હુંયું પતિવ્રતા નારજી;

કોલો તો અગ્નિમાં પેડીને કાડે નિકળું બહારજી. સ્વામી૦

આંખરાજ—પ્રમદ દેખું મે પારખુ હવે બીજુ થું કામજી;

જેવું સતી સત્ય તાહરે બોલ્યું બાપનું નામજી; ભરે૦

સોનરાણી—કુટુંબ કર્યું નથી કંઈ મં હું સતી સાક્ષીજી;

સાહચ કામ કરો નહોં સર્વે વિચારો વાતજી. સ્વામી૦

આંખરાજ—મુખ જોવું લાવક નથી કુડા કમ કરનારજી;

વિશ્વાસે કંઈ મરાવીએ, પિક તુજ અવતારજી ભરે૦

(રાજા તુરત પિકકાર આપીને દિલી તરફ રવાના થઈ બ.

થ છે અને આવા પતિના વચન સાંભળી સોનરાણી એકદમ

તુરંત આઈ બોલપર પડે છે, અને દાસીઓ તને મુદિમાં લા.

વે છે ત્યાર બધી થઈને વિભાજ કરે છે.)

(૨૭)

સોનરાણી—

સસિત હંદ.

અરર ઓ પ્રભુ આ થુ રે વધું,
પતિનુ હેત તે ક્યાં જુ રહું;
જીલમ આવડો થુ યસો હશે,
પતિવરતા તણું સત્ય ક્યાં જશે.
કદી નથી કરી વાત કોઈ થુ,
નજર ના થયી હાથ કોઈ થુ;
પથક એક માં આવીયા પતી,
વચન બાણીથી કીધી આ મળી.
કદિ ન મુકીયું વરત મં પ્રભુ,
કેમ થયુ અરે હાથ આ તિબુ,
છિર કલંક આ કેમ રે રહે,
કુલ પતી હવે ક્યાં મુને મળે.

(અલીશ રૂન કરે છે)

કાસી—

બનજારા.

પીયુ બહિન તમારી સાચી, છે પ્રભુને તે પ્રિયાચી. ૨૭૦
પતિવત તમારૂં કહું. તારા દમયંતી જેવું,
દપતિ સરખાં હો નાચી. છે પ્રભુને.
બહિનમાં સદા ઓન ગાળો. પીયુ પીના અન્ન નવજાવો;
નહી રે હચી તેજ પીસાચી. છે પ્રભુને.
જેવાને આપ કસોડી, નાખી આદત શીર મોડી;
લીધી આ પરીક્ષા તમાચી. છે પ્રભુને.
નાહ છોક રૂદન હવે હોડો, કંઈ જીવિતમાં ચિય જોડે;
જેથી સલાવ થશે મારાચી. છે પ્રભુને.

સોનરાણી—

રામ દસણી લાવણી.

હું હવે થઈ દયામી છ પીસાચરે. ૨૭૧

(૨૮)

હરર હાય, જીવ જાય, મન મુકાય;
તત્તસે કાય, દુખમાં કુખાવ્યાડે. શું હવે થશે.
ઝો પ્રભુ કરી હું રાત્ર નવ મુકારે;
ઝાવ્યું ઝાળ. દીન મેળ. ઝો કૃપાળ;
શું બુપાળ, ગયા મુન મુકારે. શું હવે થશે.

ઘરી—

સદર.

બાઈ શું કરો રૂદન આમ બારીરે,
કરી વીચાર. ધીરજ ધાર, દુખ નીવાર;
પ્રાણાધાર, ઝોજ મુખકારીરે. બાઈ શું.
શા યકી થયુ તે મનમાં વીચારીરે,
કરો ઉપાય, મુખ યાય, પીયુ મનાય
દુખજાય, ઝોજ ઉરધારીરે. બાઈ શું.

(સોનરાણી પરમેશ્વરની સ્તુતી કરેછે.)

આશાગોડી.

સહાય કરોરે કૃપાળ મુજને સહાય કરોરે કૃપાળ.
પતિવૃત મુકી આવર ન નીરખા આ ભવમાં કે કાળ. મુજને
મો અપરાધ સતી શીરે આઝો કરે વીનતિ હું બાળ. મુજને
નવજાણુ સ્વામી શીરે શું છે દુખી થયા બુપાળ. મુજને
દેવ અચાનક આશું પ્રગટ્યુ મુજથીર દીનદયાળ. મુજને
નિદોશી હું નીશીદીન રહ્યું ગાખી ધર્મ સંભાળ. મુજને
પછીથી સોનરાણી એકદમ દિલ્લી જાયછે.

ખવેશ ૧૧ મો.

સ્થળ દિલ્લીમાં જુમનાની ત્રઠ.

(આંપરાજની મુદત પુરી થઈ તોપણ આંપરાજ આઝો નહીં તે

(૨૬)

ધી ઠરાવ પ્રમાણે તેના જામીન પહાડસિંહને ફાંસી દેવા તહયાર કરેછે અને તે વખતે તેના સ્ત્રી વિમળાદેવી કહેછે.)

વિમળાદેવી— સહીયર દુઃખ શું દાખવું—એ રાગ.

સ્વામીજી મિત્ર માટે થવા આપ મરવા તહયાર,
ઉજળી આપડું જામશે સહુ જગત મોઝર, સ્વામીજી
ધન્ય તમારી દેહને ધન્ય લેખીનો જાત,
આદ્યુત કામ આ આદરયું ટાળી મિત્રનો ધાત, સ્વામીજી
આ થકી અચીક નથી કયું જુઓ જગતમાં કાજ,
પ્રાણપતી આ પ્રતાપથી વયશે લોકમાં લાજ, સ્વામીજી
પણ આ વિદ્યોગજ આપનો કેમ વેદાયદેહ,
શરિછત્ર પુકને ચાલશે કહીયું કોને સંદેહ, સ્વામીજી
મુનુ લાગે મંદીર સહુ આપવીતા એ વ્યર્થ,
વાડા દેવેલીને સાહ્યવી નથી કોઈના અર્થ, સ્વામીજી
આપ પાઠજી આવીશ હું થોડી વારમાં ન થ,
સતી યહ સર્વ દેખતાં યાશે સ્વર્ગે સંગાય, સ્વામીજી.

પહાડસીંહ— રાગ ઉપરનો

શોક કદી કરશે નહી પ્રીયા સાંભળે વાત;
દુખ એથી મુજને વધે રહેજે પુત્ર સંગાય, શોક કદી
મિત્ર મારો અહી આવશે જાણશે વાત એહ;
આપધાત કરશે પ્રીયા છેડી નાખશે દેહ, શોક કદી
માટે ખીરજ તેને આપજે કરે તેવું ન કામ;
પુત્રને સાચવી સુખમાં રહેજે આપણે વામ, શોક કદી

(પહાડસિંહના ગળામાં ફાંસીનું દોરડું નાખેછે અને તેજ વખતે એકદમ અચાનક આંખરાજ આવી પહોંચે છે અને સજ્જ ર કરી સજ્જર કરી એમ જુઓ પાડતા પાસે આવેછે.)

આંખરાજ—

મીતિ

ધન્ય મિત્રએ તુજને ધન્ય ૨૩ છે આ જન્મમાં તારી,
 યશ્ન નથી કો જનથી તુજ સરખુ આ કામ અપીઆરી;
 ધન્ય જનુની તારી ક્ષત્રીવટ શું કહું અરે બાઈ;
 કોપી સો તપયાગી મુજ સારે મરવાને તે બાઈ
 મવેશ ૧૨ મો.

સ્વર્ણ અકબરશાહની કથોરી

(સોનરાણી સુલકાનું ૩૫ બાઇને બાદશાહ પાસે જાય છે
 અને થોડું માવન કરીને અરજ મુજર છે.)

સુલકા—

અર્જલ.

બહેનવાળ કદમપાસ અર્જ કરેલી કું,
 સુલકા કું માનવાનથી જુદામે રહેલી કું;
 મંત્રવી કું દશહજાર હામ સરનેગ પાસ,
 જુદામે આવે જળ રહેશે મુજકો અવાસ;
 રણાયા આધામાસ ને આરામ કીયા છે,
 હજાર દય હામ તે બહીતા લીયા છે;
 બીબો નામદાર હામ હસકી પાસએ,
 જનારે મરે સહેરમાં ખાવોદ તાકીદસી.

કોવેલ—

જુવિદે બાવ ચાહ સખી રાંડી જરર,
 દેખા કબી ન મુખ એલી તારકા હજુર;
 પછાનતા નહીં મે હસકું કોન જાતે,
 કસમ લઉં કદમકી આમે સવમી ખાલ છે.

સુલકાની આસપાસ એકદમ દાસીઆ પડો પડી છે,
 બિંદુ સુલકાને રૂપે સોનરાણી કહે છે.

(૩૫)

સોનરાણી-

લાવણી

હો પીતાતુલ્ય પતશાહ અરજ આ માયે,
 હું ગુણકા શીરે બની હાડાની નારી;
 હું પતિવ્રતાનો ધર્મ કયે ના મુકી,
 એ જુઠા બોલો આખો કલંક સ્તીર મુકી.
 મેં કહી ન દેખ્યું મુખ અરે એ નરજી;
 હું જપ તપ કરવી નામ જપુષ્ટ વરજી;
 આવીયા અમાનક નાથ માઠડી પાસે,
 કીધા બહુ કઠણ વચન અરે હદાસિ.
 હું જાણુ નહી કાંઈ રીત બની છે કેવી,
 એ વચન મુણીને યઈ મુલના જેવી,
 આ શેરબેગનું વચન જીતું સૌ જાણો,
 હું પતિવ્રતા છું નાર સત્ય પરમાણી.
 પવીના દુખ માટે ઘઈ ગુણકા આજે,
 જો અન્ય પુરૂષને જોઈ પીતા મુજ હાજે,
 હું નથી નીકળી બહાર કદી ધરછોડી,
 જપવી રાજે પત્ની નામ પ્રિતડી જોડી.
 આ કલંક મુજ સ્તીર મુક્યું જીતું જાણી,
 એ દુગો કરીને બાલ્યો સહુ એધાણી.

આજ્ઞાહ સોનરાણીપર ખુશ થાયજે અને ધણીજી સાપણી
 આપે છે પછી આપરાજને એલાવીરજ આપે છે, અને શેરબેગ
 જો અવીશે મુરસે થાય છે. પણ તેને આપરાજ ખાદ્યાદનીયસે
 અરજ મુજરી બચાવે છે.

આંપરાજી—સોનરાણી પાસે લામા માગેછે. રાગ સદર

તુ ખરી શુદ્ધ ક્ષત્રાણી આજ મેં તોરખી,
 છે પતિત તારી ભાત કેસોટી પરખી;
 તુજ ઊપર મુમ્મુ મેં આજ કલંક ચઢાવી,
 મેકરી ક્રોધની દ્રષ્ટ નહીં બોલાવી;
 તુ સતી શુદ્ધ અવતાર આજ મેં જાણ્યું,
 તુજ પતિવૃતાનું સત્ય આજ પરમાણ્યું.
 ધન્ય ધન્ય પ્રિયા તુજ ટેક ચીવેક વધારી,
 મુજમાટે થઈ તું મારે ગુણધાનારી.
 મેં વચન કહ્યું છે તુને વિષ્ણો ભરો,
 અખળા હુ આજે મુનેગારછું તારો.
ઈશ્વર પ્રાથના. પડે પડે

સરથયાત્ર— આ : : :

ખારી પરમ સુખકાર. જગમાં ખારી પરમ સુખકાર. ટેક	
સતી સુનક્ષણી નીર્મળ ગુણના, જે ધર એવી નાર,	જગમાં
મીઠાં વચન વદતી ખાળા, જાણે શ્વામી કીરદાર.	જગમાં
પ્રાણુયકી પ્રિતમગણી ખારો, ભોગવતી સંસાર,	જગમાં
તો તે જડાપર પરમેશ્વર, રાશુ રહે તોરધાર.	જગમાં
જુદું કલંક મારે છે વેળા ઉતારે તે વાર.	જગમાં
જુઓ દાખલો આંપરાજનો, સોનરાણી સતીનાર.	જગમાં
હેવું કલંક મદ્યું શીરઉપર, ઉતાવળું કીરતાર.	જગમાં
આવરધન વીનતિ કરી કહેછે, એ નરને એ નાર.	જગમાં

સમાપ્ત,

અહેર ખખર.

સર્વે સદચરિત્રોને ખખર આપવામાં આવેછે કે આ શીવાય ખીજાં યુવરાજા સંમદૃત તથા જૈન માર્ગના પુરતકો મારી સદા દ્વાર જાગ્યાં જાણેલાં તેમજ દીક્ષાનેરીંગ અને મરકારી નિયાયોન માં વ્યાજની સર્વ જાતની ચોપડીઓ વીગેરે અમારી દુકાનેથી મહેતા કરતાં સરતી કીમતે મળેછે મોટા રૂને ગમે તે પુરતક મં આવવું હોય તે નીચેને સરનામું પેઠ પેઠ કાગળ લખી ખુલાસો કરવા નાટપેટ કાગળ લખશું નહીં.

લી. શેવડ.

પ્રૃ. મનસુખલાલ મગનલાલ.

માણિકવાડમાં અબુતર નીચે.

